דברים

א. בפסוקי „ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ורשו את הארץ גו״ מעתיק רש״י מן הכתוב „ראה נתתי״ ומפרש „בעיניכם אתם רואים איני אומר לכם מאומד ומשמועה״.

כוונת רש״י בפשטות היא, דמ״ש „ראה״ אין הכוונה (כדמצינו בכ״מ) „לשון הבנה״[2] (ע״ד פרש״י עה״פ[3] „ראה אתה אומר אלי העל את העם הזה״ — „ראה תן עיניך ולבך על דבריך״), שבנ״י צריכים לתת עיניהם ולבם על דברי השם „נתתי לפניכם את הארץ״ — אלא „בעיניכם אתם רואים — איני אומר לכם מאומד ומשמועה״, שהכוונה היא לראי׳ כפשוטה, ראי׳ בעיני בשר[4].

וצריך להבין:

מכיון שבזמן ההוא עדיין לא באו בנ״י לארץ ישראל, מכריח לכאורה פשוטו של מקרא, דמ״ש „ראה נתתי לפניכם את הארץ״ הכוונה היא להבנה ונתינת הלב[5] [כי כיצד אפשר לומר „בעיניכם אתם רואים״ — שבנ״י רואים בעיניהם שהקב״ה נתן להם את הארץ, כאשר עדיין לא באו לשם[6]!] — ואיך נאמר שהכרח בפשוטו של מקרא לפרש „ראה״ בפסוק זה שכוונתו לראי׳ מוחשית?

יש מפרשים[7], „שנתכוון להריגת סיחון ועוג שהיו המלכים בטוחים עליהם ואפ״ה כבשו אותם ישראל בקלות״, וא״כ ראו ישראל בעיניהם כיבוש שהוא התחלת כיבוש הארץ.

אבל לכאורה פירוש זה אין לו מקום (ע״פ פשוטו של מקרא)[8] — שהרי פסוק זה תוכנו, דברי השם לבנ״י בחורב[9] („ה׳ אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר גו׳ פנו וסעו לכם גו׳ ראה נתתי לפניכם גו׳״[10]), ולא לאחרי כיבוש ארץ סיחון ועוג:

---

1) פרשתנו א, ח.

2) רש״י וירא יח, ב. וראה בראשית ג, ו־ז ובפרש״י. וישב מ, טז. ועוד.

3) תשא לג, יב.

4) ובבאר יצחק (על פרש״י) כאן, ד„ראה בפסוק שלפנינו כולל שתי ההוראות, ראות העין והשגת הלב״.

5) ולהעיר ממש״נ לקמן „ראה נתן ה״א לפניך את הארץ״ (א, כא), „ראה נתתי בידך את סיחון״ (ב, כד), „ראה החילותי תת לפניך את סיחון״* (שם, לא)

---

*) אבל ראה פרש״י שם ד״ה החילותי — „כפה שר של אמוריים כו״, וא״כ אפ״ל ראי׳ כפשוטה. וראה לקמן הערה 11.

— ולא פרש״י „בעיניכם אתם רואים״, אף שי״ל שסמך על פירושו כאן.

6) דעכ״פ אם בנסיעה זו (מחורב) היו צריכים להכנס לא״י בפועל [כמו לקמן (א, יט־כא): ונבא עד קדש ברנע . . עד הר האמורי אשר ה״א נתן לנו, ראה נתן ה״א לפניך את הארץ עלה רש גו׳], הי׳ אפשר לומר דכוונת הכתוב „ראה נתתי גו״ היא, שבנסיעה זו יראו במוחש שהקב״ה כבר נתן לנו את הארץ,

אבל כיון שעדיין היו בחורב — מה מקום לומר „ראה נתתי גו״?

7) נחלת יעקב בפרש״י כאן (וראה גם אוה״ח, ספרי דבי רב (לספרי) ועוד).

8) כמו שהקשה בס׳ באר בשדה (על פרש״י) כאן.

9) ובחזקוני כאן (פסוק ז־ח) פי׳ דמש״נ „ראה גו״ — „הוא שנאמר בפ׳ משפטים (כג, כ) הנה אנכי שולח מלאך גו״.

10) פרשתנו א, ו ואילך.

וכמפורש ברש"י כאן, בד"ה שלאח"ז „באו ורשו" – „אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין", היינו ש־המדובר הוא בהכניסה לארץ (כפי שהי' צ"ל) קודם שילוח המרגלים.

והדרא קושיא לדוכתא: איך אפ"ל ובפרט בפשש"מ, שבחורב ראו בנ"י בעיניהם – ולא „מאומד ומשמועה" – ש„נתתי לפניכם את הארץ"[11]?

ב. גם צריך ביאור האריכות בלשון רש"י „(בעיניכם כו') איני אומר לכם מאומד ומשמועה", דלכאורה:

א) „בעיניכם אתם רואים" פירושו ראי' מוחשית, ולמה הוזקק רש"י להוסיף גם השלילה – „איני אומר לכם מאומד ומשמועה" [וכמו בפרש"י בפסוק[12] „ראו כי ה' נתן לכם השבת" – „ראו, בעיניכם כי ה' בכבודו מזהיר אתכם על השבת שהרי נס נעשה בכל ע"ש כו'", שרש"י כותב רק החיוב („ראו בעיניכם") ולא הוסיף ל' של שלילה]?

ב) בזה גופא נקט רש"י ב' לשונות – „מאומד ומשמועה"?

[ואף שמקורו של (לשון) רש"י הוא בספרי על אתר – הרי כמדובר כמ"פ אין דרכו של רש"י על התורה להעתיק דרשות חז"ל אלא לפרש פשוטו של מקרא, וכדמצינו בפרש"י על פסוק זה גופא, שבד"ה שלאח"ז, אף שכללות פירושו מקורו בספרי, משנה רש"י מ־לשון הספרי, כדלקמן סעיף ד].

ג. אח"כ מעתיק רש"י מן הכתוב „באו ורשו" ומפרש: אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה, אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין.

במפרשים[13] כתבו, שהכרחו של רש"י לפרש כן הוא – „דאל"כ איך אמר להם באו והיא עדיין אינה כבושה לפניהם" (או – „דאל"כ[14] באו למה לי, לכתוב רשו בלבד, אלא כשתבאו תירשו מיד בלא מערער").

אבל פירוש זה אינו מובן: ע"ד לשון זה – „ובאת וירשת את הארץ גו'" – מצינו לקמן בפ' ואתחנן[15], ושם[16] אא"פ לפרש „אין מערער בדבר כו' אילו לא שלחו כו'", שהרי המדובר שם בדברי משה לאחרי גזירת מרגלים, לדור ש־נכנסו לארץ (שהיו צריכים לכלי זיין ולמלחמות);

ועכצ"ל שהלשון „ובאת וירשת" אפ־שר לפרשו – שתירשו את הארץ לאחרי כיבושה (ואין הכרח לפרשו „כשתבאו תירשו מיד", בלי ערעור)[17].

---

11) בפענח רזא כאן „מלמד שהפיל הקב"ה שריהם של אומות וכפתן לפני משה" (וראה תולדות אדם וספרי דבי רב לספרי כאן, שזוהי גם כוונת הספרי כאן) – הובא בפרש"י מסעי (לד, ב – „ומ"א").

אבל בפרש"י כאן (א) אין כל רמז דמ"ש „ראה" שייך לכפיית שריהם של אומות [ורק לקמן (ב, לא) גבי סיחון אפשר לפרש כן, כנ"ל שוה"ג להערה 5]. (ב) ועיקר: בפשטות הי' הכפי' בסוף ארבעים שנה ולא בחורב.

12) בשלח טז, כט.

13) שפ"ח. דבק טוב. ועוד. – ובש"ך עה"ת כאן, „באו ורשו – כמי שיורש אביו בלי שום ערעור כן אתם יורשים לפי שנשבע לאבותיכם".

14) גו"א כאן.

15) ו, יח.

16) משא"כ בפרשתנו לקמן (א, כא) „עלה רש", שמדובר שם לפני שילוח המרגלים.

17) אלא שיש לחלק, דשם הוא לשון הבטחה, ותכלית הבטחת הארץ היא ירושת הארץ (ואינו נוגע ענין הכיבוש), משא"כ מש"נ כאן „באו ורשו" הוא ציווי (רמב"ן כאן), וא"א לירש הארץ אם לא יכבשוה תחלה.

יתירה מזו: לעיל בפ' מרגלים[18] נאמר (בדברי כלב אל העם) „עלה נעלה ו־ירשנו אותה" — שגם שם אפשר להקשות „איך אמר להם עלה נעלה וירשנו אותה והיא עדיין אינה כבושה לפניהם", ומ"מ לא פרש"י שם שהכוונה „אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה".

[ואדרבה: שם הי' מתאים ביותר פי־רוש זה „אין מערער בדבר ואינכם צרי־כים למלחמה" — שהרי דברי כלב באו כמענה לטענת המרגלים[19] „אפס כי עז העם היושב בארץ והערים בצורות גדולות מאד גו' עמלק יושב גו'", וע"ז ענה להם „עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה", דלכאורה אין כאן מענה על טענתם (שהרי לא הכחיש דבריהם אודות גבורת יושבי הארץ כו')[20], וא"כ הו"ל לרש"י לפרש כוונת כלב באמרו „עלה נעלה וירשנו אותה" — „אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה" („כש־תעלו מיד תירשו")].

ומוכח מזה, שאין בלשון זה („עלה נעלה וירשנו אותה") מצ"ע הכרח לפרש „כשתעלו מיד תירשו" — והדרא קושיא לדוכתא: מהו ההכרח בנדו"ד לפרש „אין מערער בדבר כו'"?

ד. והנה מקורו של פירוש זה הוא בספרי על אתר, אבל שם נאמר בקיצור כ„שאתם נכנסים לארץ אין אתם צריכים כלי זיין"[21]. ואילו רש"י מאריך בלשונו ומביא ג' פרטים — (א) אין מערער בדבר, (ב) ואינכם צריכים למלחמה, (ג) אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין.

והנה זה שרש"י הוצרך להוסיף „אילו לא שלחו מרגלים" מובן, כדי שלא יוקשה מהמציאות, שבנ"י היו צריכים לכלי זיין ולמלחמות, לכן מבאר רש"י דכוונת הכתוב היא ע"ד אופן כיבוש הארץ „אילו לא שלחו מרגלים"[22].

אבל קשה:

א) מדוע אין רש"י מסתפק בלשון הספרי כ"א מוסיף „אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה"?

ב) מזה שרש"י משנה לשונו, דב־תחילה כותב „ואינכם צריכים למלחמה" ואח"כ מסיים „אילו כו' לא היו צריכים לכלי זיין", משמע, שאין כוונתו בהסיום (רק) לפרש דבריו שלפנ"ז, דזה ש„אינכם צריכים למלחמה" הוא מפני ש„אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין"[23] — אלא שזהו עוד ענין, דנוסף על זה ש„אינכם צריכים למלחמה", הנה עוד זאת, „אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים (אפילו) לכלי זיין"[24], כלומר,

---

18) שלח יג, ל.

19) שם, כח־כט.

20) שלכן הוצרך רש"י (שם, ל ד"ה אל משה) לפרש, דכלב אמר „וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם כו' קרע לנו כו'" (כמשנ"ת בארוכה בלקו"ש ח"ח ע' 86 ואילך), אף שבלשון הכתוב לא נרמזו פרטים אלה.

21) ועד"ז בתיב"ע עה"פ. — ולאידך מוסיף שם (וכן בתיב"ע) „אלא קובע דיופטין (שני שמאין משויז את החלקין) ומחלק". וי"ל שרש"י משמיט פרט זה (אודות חלוקת הארץ), כי אינו נוגע (לכאורה) לפשש"מ.

22) וממלחמת עמלק (בשלח יז, ח ואילך) ש־היתה לפני שילוח המרגלים, אין קושיא — כפרש"י שם, שבאה מפני החטא.

23) וכפירוש רבינו הלל בספרי כאן, ד„כלי זיין" — „היינו מלחמה".

24) אלא שצע"ק משינוי לשון רש"י „אינכם

---

*) כן פי' ברבינו הלל ועוד לספרי כאן. וראה עוד פירושים בתולדות אדם לספרי. פי' יונתן לתיב"ע כאן.

שלא יהיו צריכים אפילו לכלי זיין כדי להטיל יראה ופחד על יושבי הארץ[25] [וע"ד שמצינו בפרש"י לקמן[26] בנוגע למואב, דאף שאסר עליהם "מלחמה", מ"מ "מיראים היו אותם ונראים להם כשהם מזויינים"].

אבל עפ"ז תמוה הסדר בלשון רש"י: בתחילה אומר "אין מערער בדבר", היינו שאפילו ערעור דברים (בלבד) לא יהי', ועכצ"ל שדברי רש"י נאמרו בלשון "זו ואצ"ל זו" — "אין מערער בדבר ו(אצ"ל ש)אינכם צריכים למלחמה"; ושוב ממשיך רש"י בדרך "לא זו אף זו" — דלא רק ש"אינכם צריכים למלחמה" אלא "לא היו צריכים (אפילו) לכלי זיין"!

ג) לכאורה הו"ל לרש"י להתחיל "אילו לא שלחו מרגלים אין מערער כו'" — שהרי לפועל כיבוש הארץ הי' על ידי מלחמות (וכש"כ שהיו מערערים), וא"כ למה אומר רש"י "אילו לא שלחו מרגלים" רק בסיום דבריו בנוגע ל"כלי זיין", ולא לפנ"ז גבי "אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה"*[26]?

ומשמעות הענין הוא, דזה שהיו מערערים ומלחמות אינו בסיבת שילוח המרגלים (ואין רש"י צריך אפילו לבאר מדוע לא זכו ישראל לזה), ורק בנוגע לכלי זיין הוזקק רש"י לפרט שהצורך בהם הוא מפני שילוח המרגלים.

ד) מהו דיוק לשון רש"י "אילו לא שלחו מרגלים" — דלכאורה הול"ל "אלא שלחו מרגלים" וכיו"ב, שהרי עצם שילוח המרגלים הי' "לדעתך" של משה[27], ו"על פי ה'"[28] — ברשותו של הקב"ה.

ה. ויש לומר הביאור בכל זה:

כוונת רש"י בפירושו היא לתרץ קושיא כללית בכתוב זה: כתוב זה בא בהמשך למ"ש לפנ"ז "ה' אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת גו' פנו וסעו לכם ובאו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה גו' ארץ הכנעני והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת" (כלומר, בכל ארץ ישראל לכל גבולותי[29]). וא"כ תמוה, לאחרי שכבר צוה אותם שיבואו אל הארץ, מה מוסיף הכתוב שלאחריו "ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ורשו את הארץ גו'"?

ואף שבכתוב זה מוסיף ע"ד הבטחת נתינת הארץ, כדי שבנ"י לא ייראו מלבוא אל הארץ — עדיין קשה דהו"ל להתחיל בכתוב (זה) ע"ד הבטחת הארץ[30] — "ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ורשו גו' (ואח"כ להמשיך בפרטי הציווי) פנו וסעו לכם ובאו הר האמורי גו' בערבה גו' עד הנהר הגדול גו'".

ולכן מפרש רש"י, שאין כוונת הכתוב

צריכים למלחמה . . לא היו צריכים", ומשמע לכאורה שזהו ביאורו של רש"י בדברי משה "אינכם צריכים למלחמה".

25) ראה גם רש"י ישן בשלח יג, יח שזה שהיו "מזויינים" לא הי' בשביל כיבוש הארץ (ואף שבכל אופן היו להם כלי זיין — מ"מ "לא היו צריכים לכלי זיין").

26) פרשתנו ב, ט. וראה גם רש"י (לעיל) בחקותי כו, ו.

*26) אבל ראה הערה 24.

27) פרש"י ר"פ שלח.

28) שלח יג, ג ובפרש"י.

29) ולהעיר מפרש"י עה"פ ד"ה ואל כל שכניו. ואכ"מ.

30) דתחלה צ"ל "ראה" — התבוננות בהענין, וכתוצאה מזה — קיום הציווי וכיו"ב. וע"ד לקמן (א, כ-כא) "באתם עד הר האמורי גו' ראה נתן ה' גו' עלה רש גו'", וכן בסיחון (ב, כד) "ראה נתתי בידך גו' והתגר בו מלחמה"; (שם, לא) "ראה החילותי תת גו' החל רש לרשת את ארצו". ועוד.

להודיע סתם עוה"פ אודות הבטחת נתינת הארץ – שהרי הי' ידוע ומפורסם מכבר אצל כל ישראל (וכפי שבנ"י שרו בעת קריעת ים סוף[31] „תביאמו ותטעמו בהר נחלתך"), אלא יש כאן חידוש (בנוגע להבטחה זו) שלא ידעו עד כה:

וע"ז מפרש רש"י, שיש כאן שני חידושים:

(א) „ראה נתתי" – שבנ"י רואים בּ־מוחש („בעיניכם אתם רואים") שארץ ישראל כבר נתונה להם („נתתי" לשון עבר[32]). דעד אז היתה הבטחת הארץ רק באופן של „שמועה" או „אומד": תחילה במצרים הובטחו ישראל „אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני גו'"[33], „והוצאתי אתכם גו' והבאתי אתכם אל הארץ גו'"[34] – „ויאמן העם"[35] (להיותם מאמינים בני מאמינים[36]), שזהו רק בגדר „שמועה" (קבלת דברים[37]) לחוד; ואח"כ, לאחרי הנסים שביצי"מ, ובפרט בעת קריעת ים סוף שאז „נמוגו כל יושבי כנען, תפול עליהם אימתה ופחד גו'"[38] (כשירת ישראל), הרי יכלו ישראל לּ־שער (בדרך „אומד") שודאי יתן ה' את מלכי כנען בידיהם וירשו את הארץ בדרך נס:

משא"כ עתה – „ראה נתתי, בעיניכם אתם רואים, איני אומר לכם מאומד ומשמועה" (כדלקמן סעיף ו).

(ב) „באו וירשו" – מאחר ש(כבר) „נתתי לפניכם את הארץ" (לא רק בדרך הבטחה, אלא) באופן שיכולים לראות נתינה זו „בעיניכם", הרי מובן, שכניסתם לארץ תהי' בלי עיכוב[39] („כשתבואו תירשו מיד"), „אין מערער וכו'".

ו. אבל עדיין חסר ביאור: מהי השייכות של הבטחה זו להנסיעה מהר חורב דוקא (שלכן נאמרה כאן דוקא), וכן – מהו הטעם שחזר משה על' עתה, לאחרי ארבעים שנה?

והביאור בזה – בפשטות:

דיבור זה של משה בא בהמשך לּ־דברי התוכחה שבתחילת הפרשה[40] – „אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע", וכפרש"י שם „אמר להם משה ראו מה גרמתם אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר ואף הוא מהלך י"א יום ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים . . וכל כך היתה שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ ובשביל שקלקלתם הסב אתכם כו' ארבעים שנה".

כלומר: בנסיעה זו מהר חורב הלכו ישראל במהירות נסית (הבאה ע"י ש־„היתה שכינה מתלבטת בשבילכם"), כדי למהר ביאתם לארץ.

ואחרי שאמר משה את דבריו בקיצור וברמז[41], חזר אח"כ לספר ע"ד נסיעה זו בפרטיות וביותר – „ה' אלקינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר הזה, פנו וסעו לכם ובאו גו'"; וזהו ג"כ מה שהוסיף „ראה נתתי לפניכם את

31) טו, יז. וראה רש"י (שם, טו) ד"ה נמוגו.

32) ראה רש"י לך (טו, יח) – אלא ששם, כיון שהמדובר בהבטחת הקב"ה, ה"ז רק מפני ש„אמירתו של הקב"ה כאילו היא עשויה", משא"כ מש"נ כאן „ראה נתתי" עכצ"ל שהי' כאן ענין של פועל בעש"י, וכדלקמן סעיף ו'.

33) שמות ג, יז.

34) וארא ו, ו־ח.

35) שמות ד, לא.

36) שבת צז, א. וראה רש"י שמות (ד, ג. שם, ו).

37) רש"י וישב לז, כז.

38) בשלח טו, טו־טז.

39) ראה גם מלבי"ם כאן.

40) א, ב.

41) ראה רש"י ריש פרשתנו.

הארץ באו ורשו גו'", די"ל שבזה רמז להם הנפלאות שראו בעת נסיעה זו[42], שבראותם המהירות הנסית, שממהר ה־קב"ה את ביאתם לארץ, הרי זו ראי' מוחשית איך ש(מצד הקב"ה הרי) הארץ כבר נתונה להם בפועל[43], מבלי כל עי־כוב ומונע, וחסרה רק הכניסה לארץ בפועל (אלא שעל ידי חטאיהם, כמסופר בהמשך הכתובים, גרמו שנתעכבו במד־בר יותר מעוד ל"ח שנה[44]).

ז. ע"פ הנ"ל יבוארו ג"כ פרטי לשו־נות רש"י בד"ה "באו ורשו":

כשם שבכתוב "אחד עשר יום מחורב" מדגיש רש"י ההיפך מן הקצה אל הקצה שנגרם ע"י מעשיהם של ישראל, שלא זו בלבד שהיו רק דרך קצרה מא"י (דרך י"א יום עד קדש ברנע, שהיא בגבול א"י[45]), אלא עוד זאת, שדרך קצרה זו גופא הלכו במהירות נסית (בשלשה ימים) — ותמורת מהירות נסית זו שבה "התלבטה" השכינה להביאם אל הארץ, נתעכבו במדבר עד תום ארבעים שנה,

כמו"כ בכתובים אלו ("ה"א דבר אלינו בחורב גו' פנו וסעו גו' ראה נתתי גו'") שנאמרו ג"כ בתור תוכחה, מדגיש רש"י גודל המהירות בתוכן הענין (היינו העדר המניעות ועיכובים מכל הסוגים) שהי' צ"ל בכניסתם לארץ.

הסברת הענין:

"נתתי לפניכם את הארץ" כולל שני דברים: (א) נתינת בעלות בדין, דאע"פ שהארץ היתה תחלה ברשותם של כנען ויכולים לטעון שהארץ שלהם היא, הרי (בלשון רש"י בתחילת פירושו על ה־תורה[46]) "כל הארץ של הקב"ה היא הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו ברצונו . . נטלה מהם ונתנה לנו". (ב) נתינת הארץ בפועל, ע"י שהקב"ה מגרש את האומות מפני בנ"י והם יורשים אותה ומתיישבים בה בפועל.

וזהו ב' הענינים ברש"י — (א) "אין מערער בדבר", (ב) "ואינכם צריכים למלחמה" — שבשני ענינים אלה לא יהיו שום מניעות ועיכובים מצד האומות:

"(אין) מערער בדבר" היינו — ערעור בדין, שהאומות יטענו שע"פ דין הארץ שלהם היא. ויש לומר, שזה כולל גם ערעור מצד בני אדום [שהדרך לא"י "מחורב . . עד קדש ברנע" הוא "דרך הר שעיר", וכפרש"י[47] ש"אילו לא חטאו היו עוברים דרך הר שעיר ליכנס לארץ"], שגם הם בני יצחק: וכדמצינו שבנ"י הוצרכו להדגיש בשליחותם למלך אדום לעבור דרך ארצו — "אין[48] לך לעורר על הירושה של ארץ ישראל כשם שלא פרעת החוב":

---

42) ומ"ש "ראה נתתי" אין הכוונה שכבר ראו (בחורב), אלא שיראו זה עתה בעת נסיעה זו (ע"ד הנ"ל הערה 6).

43) ע"ד פי' התוס' והרא"ש לקמן עה"פ (א, כא) "ראה נתן ה"א לפניך את הארץ" — ד"במה שהביאכם במקום נחש שרף ועקרב (ראה שם, יט) יכולת לראות שרוצה ליתן לכם את הארץ".

אלא שהם כתבו שמההליכה במדבר "יכולת לראות שרוצה ליתן לכם את הארץ", והכוונה בפנים, שמהמהירות הנסית במסע זה ראו ש"נתתי לפניכם את הארץ", שכבר נתונה, ובמילא לא שייך שום עיכוב לבוא לרשת את הארץ.

[ועפ"ז יומתק יותר שזהו"ע של ראי' "בעיניכם", ולא רק "אומד" והשערה שהקב"ה "רוצה ליתן לכם את הארץ", כי ראו במוחש פעולה השייכת להבאה לארץ ("למהר ביאתכם לארץ")].

44) פרשתנו ב, יד.

45) מסעי לד, ד.

46) בראשית א, א.

47) פרשתנו ב, א. ועד"ז בפרש"י שם א, מ. וראה גם פנים יפות לעיל א, ב.

48) רש"י חוקת כ, יז (ושם, יד). וראה גם רש"י וישלח לו, ז.

וע"ז הבטיח להם הקב"ה, ש„ראה נתתי לפניכם את הארץ", שנראה במוחש שה„שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ", הרי שוב לא יעלה על לב האומות לערער[49] על הבעלות של ישראל על ארץ ישראל.

אמנם אף אם לא יהי' ערעור „בדין", עדיין אין זה שולל „מניעה ועיכוב" מצד יושבי הארץ, שאף שיודעים שבנ"י צודקים בדין, מ"מ לא ירצו לעזוב את ארצם ומולדתם כו' בשביל ישראל, ולא יניחו את ישראל להכנס לארץ.

ולכן ממשיך רש"י „ואינכם צריכים למלחמה" — כי האומות יפנו מפני בני ישראל[50] (כמו הגרגשי שעמד ופנה מפניהם[51]).

ח. והנה מאחר שהנסיעה מהר חורב לקדש ברנע היתה במהירות נסית שלמעלה מהטבע, מסתבר לומר, שגם בהמשך „ראה נתתי גו' באו ורשו" יש ענין של נס שלמעלה מהטבע.

ולכן לא הסתפק רש"י בזה ש„אינכם צריכים למלחמה", כי זה יוכל להיות גם באופן טבעי, דכשיראו את בנ"י עם כלי זיין מוכנים למלחמה תפול עליהם אימתה ופחד וינוסו מפני בנ"י, אלא מוסיף — „אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין", כלומר, אין צ"ל שום פעולה מצד ישראל להטיל אימתה ופחד על האויב, אפילו לא להראות את עצמם מזויינים.

והנהגה כזו — שאין צריכים שום פעולה בדרך הטבע כדי לגרש את האומות מא"י — נשללה מבנ"י תיכף בשילוח המרגלים (עוד קודם שחטאו בנ"י, לאחרי שחזרו המרגלים מתור הארץ). כי עצם הדבר, שבנ"י באו ואמרו „נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ גו'"[52], הראה שדעתם שכיבוש הארץ יהי' בדרך הטבע (שלכן זקוקים לשלוח מרגלים כדי לדעת „את הדרך אשר נעלה בה"[52] וגו'); ומאחר שבנ"י[53] לא סמכו על הקב"ה שהוא יביא אותם לא"י באופן שלמעלה מהטבע (ובמילא אין צורך בשום פעולה טבעית), ה"ז גרם שגם כשהקב"ה עשה להם נסים בגירוש האומות מן הארץ, הוצרכו לפעולה טבעית[54], עכ"פ לכלי זיין, כדי להטיל אימתה ופחד על האויב[55].

וזוהי כוונת תוכחת משה — איך שנהפכה ההנהגה מן הקצה אל הקצה, דתמורת זה שלא היו צריכים שום פעולה בדרכי הטבע, אפילו לא ל„כלי זיין", הנה האומות ערערו על ירושת הארץ (וכדמצינו שמלך אדום לא הניח את ישראל אפילו לעבור דרך ארצו והצליח[56]), ועוד זאת שבנ"י הוצרכו לל־חום עם מלכי כנען כדי לרשת את ה־ארץ.

ט. ומכאן הוראה לזמננו עתה:

---

49) להעיר מרא"ם פרשתנו (ב, א) ופנים יפות הנ"ל — בנוגע לאדום.

50) כמ"ש בספורנו כאן. וראה גם קיצור מזרחי כאן.

51) רש"י תשא לג, ב (לד, יא).

52) פרשתנו א, כב.

53) משא"כ משה, ש„הודיתי לדבריכם (לשלוח מרגלים — רק) שמא תחזרו בכם" (רש"י פרשתנו א, כג).

54) כמלחמת סיחון ועוג. וגם ביריחו, שנפלה החומה באופן נסי שאינו מלובש בטבע כלל — הרי כיבוש העיר הי' ע"י „ויעל העם גו' ויחרימו גו' לפי חרב" (יהושע ו, כ־כא).

55) ואין רש"י צריך לפרט החטאים שגרמו שיהיו מערערים ומלחמות (כי כל זה מפורש בהמשך הכתובים), ורק מפרש החידוש, שלולי שילוח המרגלים לא היו צריכים (אפילו) כלי זיין.

56) חוקת כ, כא. וראה הנסמן בהערה 49.

מקרא מלא דיבר הכתוב[57] „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", וא"כ י"ל, שגם הבטחת גאולת כל הארץ לגבולותי' בגאולתנו האחרונה היא דומה ל„כימי צאתך מארץ מצרים", שמצד ה־קב"ה תהי' באופן של „אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה" ואפילו לא ל„כלי זיין".

אלא שזה תלוי בבני ישראל, דכאשר הם בוטחים כדבעי בהקב"ה, ועאכו"כ שאין הם נמנעים לומר (גם בפני האומות) שהארץ היא נחלת עולם של עם ישראל, כי הקב"ה ש„כל הארץ של הקב"ה היא", „נטלה מהם ונתנה לנו" — אזי ברור הדבר ש„אין מערער בדבר", ועוד זאת, ש„אינכם צריכים למלחמה" ח"ו, ועד שאפילו אין צריכים ל„כלי זיין",

וזוכים במהירות ד„נפלאות" לגאולת כל הארץ, דבנין ביהמ"ק ודקיבוץ גליות — כ"ז באופן של „אחישנה", במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ מטו"מ תשל"ז, ש"פ דברים תשמ"ב)

---

57) מיכה ז, טו.